

کنوانسیون میناماتا

(در مورد جیوه)

مقدمه

«کنوانسیون میناماتا در مورد جیوه» با توجه به نگرانی جهانی به خاطر دامنه وسیع انتقال جیوه و ترکیبات آن، پایداری این ماده و ترکیبات آن در محیط زیست، توان بالای زیست انباشتی و اثرات ناهنجار این مواد بر سلامت بشر و محیط زیست و با تکیه بر مصوبات شورای حکام محیط زیست سازمان ملل متحد و سند توسعه پایدار سازمان ملل متحد تحت عنوان «آینده ای که ما می خواهیم» در تاریخ ۹۲/۷/۱۸ برابر با ۲۰۱۳/۱۰/۱۰ مشتمل بر ۳۵ ماده و ۵ پیوست در جهان به تصویب رسید.

این سند زیست محیطی در کشورمان در تاریخ ۱۸/۵/۹۴ به تأیید شورای محترم نگهبان و تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و طی مصوبه شماره ۴۷۲/۴۵۴۷۷ مورخ ۳۰/۶/۹۴ ابلاغ گردید. براساس این مصوبه اجازه تودیع سند به امین کنوانسیون یعنی دبیرکل سازمان ملل متحد (براساس ماده ۳۴ کنوانسیون) صادر و مفاد آن در کشور لازم الاجرا شد، ضمن آنکه سازمان حفاظت محیط زیست به عنوان مسئول اجرای کنوانسیون تعیین گردید. به دنبال تسلیم سند الحاق کشور به امین کنوانسیون، کشورمان رسماً عضو کنوانسیون شد و از تاریخ ۱۶/۸/۲۰۱۷ پس از رسیدن تعداد اعضای کنوانسیون به حد نصاب، مفاد آن در جهان لازم الاجرا گردید.

عناوین مواد کنوانسیون

ماده ۱ - هدف	ماده ۱۷ - تبادل اطلاعات
ماده ۲ - تعاریف	ماده ۱۸ - آموزش، آگاهی رسانی و اطلاعات همگانی
ماده ۳ - منابع تأمین جیوه و تجارت آن	ماده ۱۹ - تحقیق، توسعه و پایش
ماده ۴ - محصولات حاوی جیوه	ماده ۲۰ - برنامه‌های اجرایی
ماده ۵ - فرآیندهای تولیدی که در آن جیوه یا ترکیبات آن استفاده می شوند	ماده ۲۱ - گزارش دهی
ماده ۶ - معافیت‌های قابل استفاده بنا به درخواست عضو	ماده ۲۲ - ارزیابی اثربخشی
ماده ۷ - معدنکاری طلای مقیاس کوچک و استحصال مقدماتی (آرتیزانال)	ماده ۲۳ - فراهمایی اعضا
ماده ۸ - انتشار	ماده ۲۴ - دبیرخانه
ماده ۹ - رهاسازی	ماده ۲۵ - حل و فصل اختلافها
ماده ۱۰ - ذخیره کرن موقت صحیح زیست محیطی جیوه به غیر از پسماندهای جیوه	ماده ۲۶ - اصلاحات کنوانسیون
ماده ۱۱ - پسماندهای جیوه	ماده ۲۷ - تصویب و اصلاح پیوستها
ماده ۱۲ - مکان‌های آلوده	ماده ۲۸ - حق رأی
ماده ۱۳ - منابع مالی و سازوکار آن	ماده ۲۹ - امضا
ماده ۱۴ - ظرفیت سازی، کمک فنی و انتقال فناوری	ماده ۳۰ - تنفیذ، پذیرش، تصویب یا الحاق
ماده ۱۵ - کارگروه اجرا و رعایت	ماده ۳۱ - لازم‌الاجرا شدن
ماده ۱۶ - جنبه های سلامتی	ماده ۳۲ - قیود تحدید تعهد
	ماده ۳۳ - انصراف از ضویت
	ماده ۳۴ - امین اسناد
	ماده ۳۵ - متون معتبر

ضمایم کنوانسیون

پیوست (الف)

محصولات حاوی جیوه

بخش اول: محصولات مشمول بند (۱) ماده (۴)

بخش دوم: محصولات مشمول بند (۳) ماده (۴)

پیوست (ب)

فرآیندهای تولیدی که در آنها جیوه یا ترکیبات آن به کار می‌رود

بخش اول: فرآیندهای مشمول بند (۲) ماده (۵)

بخش دوم: فرآیندهای مشمول بند (۳) ماده (۵)

پیوست (پ)

معدنکاری طلای مقیاس کوچک و استحصال مقدماتی (آرتیزانال)

برنامه‌های اقدام ملی

پیوست (ت)

فهرست منابع نقطه‌ای انتشار جیوه و ترکیبات جیوه در اتمسفر

پیوست (ث)

تشریفات داوری و مصالحه

بخش اول: تشریفات داوری

بخش دوم: تشریفات مصالحه

هدف کنوانسیون

هدف این کنوانسیون حفاظت از سلامت انسان و محیط زیست از انتشار و رهاسازی جیوه و ترکیبات جیوه از منابع انسان‌ساز آن است.

مواد مهم در اجرای کنوانسیون میناماتا

خلاصه ای از ماده ۳ « منابع تأمین جیوه و تجارت آن »

در خصوص معدنکاری جیوه:

- هر عضو نباید اجازه شروع انجام معدنکاری مقدماتی جیوه را از زمان لازم الاجرا شدن کنوانسیون در آن کشور صادر کند.
- هر عضو باید اجازه انجام معدنکاری مقدماتی جیوه در سرزمین خود را که در تاریخ لازم الاجرا شدن کنوانسیون برای آن، در حال اجرا بوده است، تنها برای یک دوره حداکثر پانزده ساله پس از آن تاریخ صادر کند.
- در طی این مدت، جیوه حاصل از آن معدن کاری باید تنها در تولید محصولات حاوی جیوه طبق ماده (۴)، در فرآیندهای تولید طبق ماده (۵) استفاده شود، یا طبق ماده (۱۱) با استفاده از عملیاتی که به فرآوری، بازیافت، تعمیر، استفاده مستقیم یا استفاده‌های جایگزین منجر نمی شود، امحا شود.

در خصوص انبارهای جیوه:

- موارد زیر باید توسط کشور عضو شناسایی شوند:
- انبارهای مجزا حاوی بیش از ۵۰ تن جیوه یا ترکیبات آن ،
- منابع تولید انبارهای جیوه با تولید سالانه بیش از ۱۰ تن ،
- در خصوص جیوه اضافی ناشی از انهدام تاسیسات کلر قلیایی:
- چنانچه عضوی مشخص نماید که جیوه اضافی ناشی از انهدام تاسیسات کلر قلیایی در دسترس است، اقدام لازم را اتخاذ نماید تا اطمینان حاصل شود امحای این جیوه طبق دستورالعمل‌های مدیریت صحیح زیست محیطی مدیریت پسماند جیوه، با استفاده از عملیاتی که به فرآوری، بازیافت، تعمیر، استفاده مستقیم یا استفاده‌های جایگزین منجر نمی شود.

در خصوص صادرات جیوه:

- هر عضو نباید اجازه انجام صادرات جیوه را صادر کند به جز:
- (الف) به یک کشور عضو که اعلام رضایت کتبی نموده است، تنها برای اهداف زیر:
- (۱) استفاده مجاز برای کشور وارد کننده به موجب این کنوانسیون
- (۲) ذخیره نمودن موقت صحیح زیست محیطی طبق ماده (۱۰)
- (ب) به یک کشور غیرعضوی که با اطمینان از حفاظت از سلامت انسان و محیط زیست منطبق بر کنوانسیون اعلام رضایت کتبی نموده است.

در خصوص صادرات جیوه:

- کشور عضو یا کشور غیرعضو می تواند با صدور یک اطلاعیه کلی به دبیرخانه اعلام رضایت کتبی واردات کند و صادر کننده با تکیه بر آن صادرات را انجام دهد.

توجه:

- مفاد ماده ۳ در خصوص موارد زیر مصداق دارد:
- (الف) « جیوه » شامل ترکیبات جیوه با سایر مواد از جمله آلیاژهای جیوه، با غلظت جیوه حداقل ۹۵ درصد وزنی
- (ب) « ترکیب جیوه » به معنی کلرید جیوه (I) (به عنوان جیوه سفید نیز شناخته می شود)، اکسید جیوه (II)، سولفات جیوه (II)، نیترات جیوه (II) ، سیماب و سولفید جیوه
- مفاد ماده ۳ نباید در موارد زیر اعمال شود:

- (الف) مقادیر جیوه یا ترکیبات آن که برای استفاده در تحقیقات در مقیاس آزمایشگاهی یا به عنوان یک استاندارد مرجع هستند
- (ب) مقادیر بسیار ناچیز طبیعی جیوه یا ترکیبات جیوه موجود در محصولاتی مانند فلزات غیر جیوه‌ای، سنگ معدن، یا محصولات معدنی از جمله ذغال سنگ، یا محصولات مشتق از این مواد، و مقادیر بسیار ناچیز ناخواسته در محصولات شیمیایی
- (پ) محصولات حاوی جیوه.

خلاصه ماده ۴ «محصولات حاوی جیوه»

- هر عضو نباید اجازه ساخت، واردات یا صادرات محصولات حاوی جیوه مندرج در بخش اول پیوست (الف) را پس از تاریخ مشخص شده برای حذف آن را صادر کند، مگر
- الف- در پیوست (الف) برای آن استثناء در نظر گرفته شده باشد
- ب- مشمول معافیت شده باشد.
- پیوست الف شامل انواعی از لامپ‌های فلورسنت، باتری‌ها، سوئیچ‌ها و رله‌ها، محصولات آرایشی و بهداشتی، آفت‌کش‌ها و ضد عفونی‌کننده، فشارسنج‌ها و دماسنج‌ها است.
- هر عضو باید در خصوص محصولات حاوی جیوه مندرج در آمیزه (آمالگام) دندان‌ی (بخش دوم پیوست الف) طبق مفاد مندرج در آن اقداماتی را اتخاذ نماید.

خلاصه ماده ۵ «فرآیندهای تولیدی که در آن جیوه یا ترکیبات آن استفاده می‌شوند»

- فرآیندهای تولیدی کاربر جیوه یا ترکیبات آن نباید شامل موارد زیر باشند
- الف- فرآیندهایی که محصولات حاوی جیوه در آنها استفاده می‌شود
- ب- فرآیندهای ساخت محصولات حاوی جیوه
- ج- فرآیندهای پردازش پسماندهای جیوه
- هر عضو نباید اجازه استفاده از جیوه یا ترکیبات آن را در فرآیندهای تولیدی زیر منطبق بر بخش اول پیوست (ب) پس از تاریخ تعیین شده بدهد:
- مونومر وینیل کلراید
- اتیلات یا متیلات سدیم یا پتاسیم
- پلی‌اورتان با استفاده از کاتالیست جیوه‌ای
- به جزء در مواردی که آن عضو معافیتی را به موجب ماده (۶) به ثبت رسانده باشد.

خلاصه ماده ۶ «معافیت‌های قابل استفاده بنا به درخواست عضو»

- هر عضو می‌تواند برای یک یا چند ماده یا فناوری مندرج در پیوست‌های (الف) و (ب)، با ارسال اطلاعیه کتبی به دبیرخانه تقاضای معافیت کند. یعنی از دبیرخانه فرصت برای حذف ماده یا فناوری از چرخه کاربرد بخواهد.
- مدت زمان معافیت:
- مدت زمان شروع معافیت از بعد از تاریخ‌های توقف کاربرد مندرج در پیوست‌های الف و ب شروع می‌شود.
- این معافیت تا دوبار قابل درخواست است.
- سقف مدت زمان آن ۵ سال است.
- این ۵ سال می‌تواند کوتاه‌تر باشد.

خلاصه ماده ۸ «انتشار»

- این ماده در ارتباط با کنترل و چنانچه امکانپذیر باشد، کاهش انتشار «جیوه و ترکیبات آن» به اتمسفر برای کنترل انتشار از منابع نقطه ای مشمول دسته بندیهای منبع مندرج در پیوست (ت) است.
- پیوست ت شامل موارد زیر است:
- نیرو گاه های با سوخت ذغال سنگ
- دیگهای بخار صنعتی با سوخت ذغال سنگ
- فرآیندهای ذوب و گداختن مورد استفاده در تولید فلزات غیر آهنی (شامل سرب، روی، مس و طلای صنعتی)
- تجهیزات پسماند سوز
- تجهیزات تولید پوکه سیمان

خلاصه ماده ۹ «رها سازی»

- این ماده در ارتباط با کنترل، کاهش و رها سازی جیوه و ترکیبات آن از منابع نقطه ای مربوط، در خاک و آب است که در سایر مفاد این کنوانسیون مورد حکم قرار نگرفته اند.
- «منابع مربوط» به معنی هر منبع نقطه ای انسان ساز مشخص رها سازی است که توسط یک عضو مشخص شده و در سایر مفاد این کنوانسیون مورد حکم قرار نگرفته است.
- هر عضو باید حداکثر سه سال پس از تاریخ لازم الاجراء شدن این کنوانسیون برای آن و پس از آن به طور منظم دسته بندی های منبع نقطه ای مربوط را مشخص نماید.
- هر عضو می تواند در این راستا برنامه ملی شامل اقدامات زیر را تدوین کند:
- (الف) حد مجاز رها سازی برای کنترل و در صورت امکان کاهش رها سازی از منابع مربوط
- (ب) استفاده از بهترین فنون در دسترس و بهترین شیوه های زیست محیطی (BAT&BEP) برای کنترل رها سازی از منابع مربوط
- (پ) راهبرد کنترل همزمان چند آلوده کننده که منافع مشترکی برای کنترل رها سازی جیوه در بر دارد
- (ت) اقدامات جایگزین برای کاهش رها سازی از منابع مربوط

خلاصه ماده ۱۰ «ذخیره کرن موقت صحیح زیست محیطی جیوه به غیر از پسماندهای جیوه»

- این ماده پسماند جیوه را شامل نمی شود.
- کنفرانس اعضا باید راهنماهای ذخیره موقت صحیح زیست محیطی جیوه و ترکیبات آن را به منظور ذخیره سازی موقت صحیح زیست محیطی جیوه و ترکیبات آن تدوین و تصویب نماید.
- این راهنما ها باید براساس دستورالعمل فنی کنوانسیون بازل برای استفاده مجاز باشند.

خلاصه ماده ۱۱ «پسماندهای جیوه»

- کنوانسیون بازل باید در مورد پسماندهای مشمول این کنوانسیون برای اعضای کنوانسیون بازل اعمال گردد.
- اعضای که عضو کنوانسیون بازل نیستند باید تعاریف این کنوانسیون را رعایت کنند.
- از نظر این کنوانسیون، پسماند جیوه یعنی مواد یا اشیایی حاوی، الوده به و یا تشکیل شده از جیوه یا ترکیبات آن
- پسماند جیوه باید به شیوه صحیح زیست محیطی براساس دستورالعمل فنی کنوانسیون بازل مدیریت شود.
- حمل و نقل پسماند باید تنها منظور دفع صحیح زیست محیطی طبق کنوانسیون بازل انجام شود.